

יעדים התפתחותיים של למידה רגשית-חברתית (SEL) והמלצות לפעולות לקידום גיל לידה עד 3 שנים

אוגוסט 2022

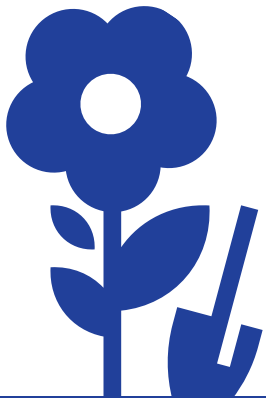
*המסמך שלהלן כתוב בלשון נקבה ובלשון זכר לסירוגין כדי לשמור על שפה מאוזנת מגדרית
**ניתן לסרוק את הקוד משמאל לצפייה בחומרים נלווים

- מה כל ילד וילדה אמור/אמורה לדעת ולעשות מבחינה רגשית וחברתית בכל גיל?
- אילו פעולות כדאי לעשות על מנת לקדם מיומנויות רגשיות-חברתיות?
- אילו הטיות מגדריות עשויות להיות בהתייחסות למיומנויות רגשיות-חברתיות וכיצד ניתן לקדם שוויון הזדמנויות מגדרי?
- כיצד התפקוד הרגשי-חברתי מתבטא בחינוך המיוחד?
- כיצד ניתן להעריך התקדמות בלמידה רגשית חברתית בהתאם לגיל ולשלב ההתפתחותי?

עם שאלות אלה יצא לדרך המהלך לפיתוח יעדים התפתחותיים (סטנדרטים) של למידה רגשית-חברתית בתל אביב-יפו, ביוזמה של ראש מנהל חינוך בעיר- גב' שירלי רימון ברכה וד"ר דפנה קופלמן רובין - ראש SEL.IL בבית הספר לפסיכולוגיה באוניברסיטת רייכמן.

מהלך הפיתוח התקיים בשותפות מלאה של אגפי החינוך בעיר ונציגות משרד החינוך בהובלתה של ד"ר איריס חזקיה ברד- מנהלת פיתוח בכירה במרכז SEL.IL באוניברסיטת רייכמן, ובליווי של פרופ' מארק גרינברג מומחה בתחום למידה רגשית-חברתית וממייסדי ארגון CASEL.

תודות

תודתנו נתונה לשותפות והשותפים, שתרמו מזמנם ומתבונתם, קראו בקפידה את היעדים ההתפתחותיים של למידה רגשית-חברתית והתאימו את ההיגדים לעיר תל אביב-יפו.

- עידית גלבר - מנהלת האגף לחינוך מיוחד
  - רותי אנזל - מנהלת אגף בתי ספר על-יסודיים וצוות עיר בתי ספר על-יסודיים
  - לאה זיידה - מנהלת אגף בתי ספר יסודיים וצוות עיר בתי ספר יסודיים
  - ענת לידור - מנהלת אגף הגיל הרך
  - רותם אילן - מנהלת מחלקת לידה עד שלוש שנים וצוות המחלקה
  - רעות מלטר - מנהלת מחלקת גני ילדים וצוות עיר גני ילדים
  - מעין פסטרנק - מנהלת פרויקטים במנהל חינוך בעיריית תל אביב-יפו
  - חסי רן - מנהלת פסג"ה תל אביב-יפו
  - דורית טל - מנהלת שפ"ח תל אביב-יפו, ד"ר מיכל אורגלר ועפרה אלרועי סגניות מנהלת השפ"ח והפסיכולוגיות החינוכיות: מיכל חרל"פ קציר, ד"ר קרני גיגי, רות פורן ואפרת רבין
  - פנינה אמסטרדמר וחגיית גולדשטיין-המפקחות על הייעוץ החינוכי בתל אביב-יפו והיעוצות החינוכיות מובילות SEL בעיר: אמינה אבו-סריס, גלי אורן, סנה אלדוח, שולמית אנגלהרט, ורדינה ברוקנר, טל דוידוף באום, חני וולף, יעל יונה, נעמה יפה דדוש, ד"ר מיכל ישעיהו, גלי כהן ברזילי, שירה פרץ, יונית סטריק, אירית פליישר, טל רולניק-ארבל, ואסתי שוורץ
  - צוות של מומחי ומומחיות גיל לידה עד שלוש שנים שהוקם באופן ייחודי לצורך פיתוח היעדים ההתפתחותיים בגיל זה: נגה וויס-מנהלת תחום פרט במחלקת לידה עד שלוש האגף לקידום הגיל הרך בעיריית תל אביב-יפו, מיכל חרל"פ קציר-רכזת הגיל הרך בשפ"ח תל אביב-יפו, אמאל טאטור-מנהלת המרכז הטיפולי ע"ש הירש ביפו, דניאלה שחר-מנהלת תחום משפחתונים במחלקת לידה עד שלוש האגף לקידום הגיל הרך בעיריית תל אביב-יפו, אחינועם חנניה וצחי חנניה-מנהלי ובעלי גן ילדי הטבע הדמוקרטי בתל אביב, רחל סרור - מנהלת מחלקת הדרכה בויצ"ו, נורית ינקלביץ - מנהלת קהילה במחלקת לידה עד שלוש האגף לקידום הגיל הרך בעיריית תל אביב-יפו, שני פרידמן-מנהלת מרכזי הורים-ילדים בטיפות החלב בתל אביב-יפו ומיה לן - מנהלת מרכז חינוך פרוגרסיבי "WONDER SCHOOL" ופעילה בעמותה לקידום מצוינות בחינוך
- מנהלות אשכולות גנים וגננות מובילות בתל אביב-יפו: דפנה הריס, אמאני דלק, סיגל ניזרד, עשירה כהן וקרנית כהן-פרנקה והגננות: אורטל ארחה, אלישבע ארצי, עביר בלביסי, נדא אגבריה, רוזה לוי, חני בן נון כהן, אסתי זוהר, שיר חג'בי, חוה כהן, לימור כהן סלומון, הילה כליף, ליאת כסיף, סיון לוי, עדי נמני, חן סרטורי, שי לי עג'מי ושרית רחמים
  - אורית חפץ סגנית מנהלת האגף לחינוך מיוחד וסגניות בתי הספר לחינוך המיוחד בעיר: ורד זהר, שרית קרני, יוליה לרין, לילך זהבי, ורד אלימלך, נעמה שבס, סיון מגנזי, עופרי לוי חנוביץ', מיכל גרא ישראלי, רינת רחמים בנימיני, קרן ימין דרעי, ענת טבק ברזילי, רחלי ברק וייס, תרצה יודלביץ', עינת אסף, נאווה זהבי, דקלה כובני, שמוליק מטלון, רביד וקסלבאום ושרון לוי
  - ד"ר הדס ברודי שרודר - מנהלת מהלך 'פורצי דרך' מטעם מכון ברנקו וייס וצוות מנחי 'פורצי דרך': ניר רוה, גלי אור חיימוביץ, אילנית פינטו דרור, אמיר דוד, דפנה ברעם ורחלי כרמון
  - יעל בויים-פיין - ראש המרכז הישראלי לשוויון מגדרי בחינוך
  - צוות מרכז SEL-IL - ד"ר נטע שגיא, אפרת דביר, ד"ר אינה כץ, ענת זמירה, עדי שטרול, סאוסן מסאלחה, ד"ר עינת קליידר-טסלר, נועה וייס-קליימן, נוי שטיין, היידי גלייט, יעל שפרן ורוני למל
  - ד"ר חגי קופרמינץ - ייעוץ סטטיסטי
  - פרופ' מארק גרינברג ולינדה דאנסנברי מארגון CASEL - ליווי מקצועי

גיבוש היעדים ההתפתחותיים של למידה רגשית חברתית

והעשייה המשמעותית בתחום זה בעיר תל אביב-יפו,

התקיימו בזכות שיתוף פעולה פורה זה.

הקדמה

למידה רגשית-חברתית (SEL) מוגדרת על פי ארגון CASEL [1] כהליך אשר באמצעותו רוכשים ומשתמשים בידע, בעמדות ובמיומנויות על מנת להתמודד עם אתגרי היום יום. תהליך למידה זה מקדם את התפתחותו של אדם סקרן, בעל יכולת להבין את רגשותיו ואת רגשות אחרים, להפגין וויסות רגשי והתנהגותי, לקיים אינטראקציות חיוביות עם אחרים, לפעול מתוך מוטיבציה פנימית, לגלות גמישות מחשבתית ויכולת התמדה ולקבל החלטות אחראיות.

למידה רגשית-חברתית מקבלת הדגשים שונים בהתאם למשימה ההתפתחותית בשכבות גיל שונות [2][3] והיא משמעותית ויעילה כאשר היא מותאמת לגיל ולתרבות [4]. בהתאם לזאת, הוגדרה מסגרת מושגית של למידה רגשית-חברתית המקובלת על נציגות מערכת החינוך בתל אביב-יפו (ראו עמ' 6) ופותחו יעדים התפתחותיים (סטנדרטים) של למידה רגשית-חברתית המותאמים לגווייה התרבותיים של העיר תל אביב-יפו ולשכבות הגיל השונות מגיל לידה עד 18 שנים. ראו המסמך המקיף של היעדים ההתפתחותיים בכל שכבות הגיל באמצעות ה-QR שנמצא בעמוד השער.

[1] <https://casel.org/fundamentals-of-sel/>

[2] https://drive.google.com/file/d/141Z2aozUe-ECLrUpE9I_3w39DNu2D6n9/view קופלמן-רובין, 2022

[3] Denham, S. A. (2018). Keeping SEL developmental: The importance of a developmental lens for fostering and assessing SEL competencies. *Measuring SEL*. Retrieved November, 20, 2018.

[4] Dusenbury, L., Yoder, N., Dermody, C., & Weissberg, R. P. (2020). An examination of K-12 SEL learning competencies/standards in 18 states. Pridobljeno: <https://casel.org/wp-content/uploads/2020/03/CSI-Frameworks.pdf>.

במהלך שנות הלימודים תשפ"א ותשפ"ב המסגרת מושגית של SEL שפותחה בתל אביב-יפו יושמה במספר בתי ספר ממלכתיים וממלכתיים-דתים, דוברי עברית וערבית, באזורים גיאוגרפיים שונים של העיר. במסגרת מהלך זה, צוותי בתי הספר היסודיים: ארזים, בית צורי והבעל שם טוב וצוותי בתי הספר העל יסודיים: אג'אל, סינגאלובסקי, ראשית בנות ותיכון חדש פיתחו מספר מודלים לשימוש במיומנויות וביעדים ההתפתחותיים של למידה רגשית-חברתית. מודלים אלה פותחו בהובלתם של מנחי 'פורצי דרך' מטעם מכון ברנקו וייס, והם כוללים ייצוג התפתחותי של למידה רגשית-חברתית בגיליון ההערכה ושילובה בפדגוגיה ובסדירות הבית ספריות. ראו פירוט המודלים השונים ודוגמאות לשימוש ביעדים ההתפתחותיים בהקשר הבית ספרי ב-QR שנמצא בשער המסמך.

כמו כן, בשנתיים האחרונות היעדים ההתפתחותיים יושמו בגני ילדים נבחרים דוברי ערבית ועברית באזורים גיאוגרפיים שונים עיר - בגן אנדרומדה, גן הדייג, גן חופים, גן נור הדו-לשוני, גן סלע וגן תורקיז ביפו, בגנים הר יונתן והר חרמון בדרום מזרח העיר, באשכול הגנים הטירה ובאשכול הגנים נופי ים. במסגרת יישום זה נעשה שימוש במיפוי של מיומנויות רגשיות-חברתיות בכל גן, והיעדים ההתפתחותיים של למידה רגשית-חברתית קודמו בקרב ילדי וילדות גנים אלה באמצעות תכנית א.י.ל. (אני יכול/יכולה להצליח), ראו דוגמה לתכנית א.י.ל באמצעות ה-QR קוד שנמצא בשער המסמך.

נוסף על כך, באופן פורץ דרך וייחודי בעולם, היעדים ההתפתחותיים של למידה רגשית-חברתית הותאמו לאפיונים השונים של החינוך המיוחד בעיר (אוטיזם, לקויות למידה, לקויות שמיעה, מוגבלות שכלית, מוגבלות מוטורית, בעיות התנהגותיות-רגשיות ולקויות נפשיות). בהתאם ליעדים התפתחותיים ייחודיים אלה הוגדרו יישומים שלהם במגוון הקשרים בחינוך המיוחד, כגון: בתוכנית העבודה השנתית, בתוכנית הלימודים האישית, במבני התקשורת בין חברות הצוות ועם ההורים וכדו'. ראו פירוט של היעדים התפתחותיים של למידה רגשית-חברתית באפיונים השונים של החינוך המיוחד ב-QR קוד שנמצא בשער המסמך.

מבוא

הסבר על היעדים ההתפתחותיים של למידה רגשית-חברתית

המסמך שלהלן משקף את החלק המתייחס לגיל לידה עד שלוש שנים, מתוך המסמך הרחב של יעדים התפתחותיים של למידה רגשית-חברתית מלידה עד גיל 18, על פי המסגרת המושגית שפותחה בתל אביב יפו בהובלת מרכז SEL.IL באוניברסיטת רייכמן (ראו היעדים ההתפתחותיים של כל שכבות הגיל באמצעות ה-QR קוד בעמוד השער).

מסגרת מושגית זו כוללת שלושה אשכולות עיקריים של מיומנויות: מיומנויות תוך אישיות, מיומנויות בין אישיות ומיומנויות קבלת החלטות ו-13 מיומנויות בשלושת אשכולות אלה (ראו תרשים בעמ' 6). 13 המיומנויות תקפות לכל שכבות הגיל בכל המסגרות החינוכיות בעיר-מלידה עד גיל 18, הן בחינוך הרגיל והן בחינוך המיוחד.

היעדים ההתפתחותיים (סטנדרטים), המפורטים במסמך שלהלן, מתארים את המצופה מילדים וילדות בכל אחת מ-13 המיומנויות במסגרת המושגית של למידה רגשית-חברתית, באופן מובחן וספציפי לגיל לידה עד שלוש שנים בהתאמה למגוון התרבותי בעיר בתל אביב-יפו.

על מנת לדייק את ההתייחסות ללמידה רגשית-חברתית בטווח הגיל של לידה עד שלוש שנים, היעדים ההתפתחותיים בתחום זה מחולקים לשני שלבים-תינוקות (עד גיל שנה וחצי) ופעוטות (מגיל שנה וחצי עד גיל שלוש שנים). זאת, בהתאם להתפתחות המוטורית מזחילה להליכה ולהתפתחות השפתית-רכישת אוצר מילים בסיסי ויצירת משפטים פשוטים. בהמשך לדברים אלה, יודגש ההיבט של למידה במושג 'למידה רגשית-חברתית' ותצוין הזכות של כל ילד וילדה ללמוד ולהתפתח בהתאם למצופה בשכבת הגיל שלו.ה.

עוד יודגש כי היעדים ההתפתחותיים המוצגים במסמך זה אינם בשום אופן מדד אבחוני, אלא משמשים ככלי חינוכי לפיתוח וקידום למידה רגשית חברתית מותאמת גיל. לאור דברים אלה, מובלט תפקידה של הדמות החינוכית בזימון אפשרויות שונות להתנסות ותרגול המיומנות, על מנת להתקדם בביסוס היעד ההתפתחותי של למידה רגשית-חברתית. בהתאם לזאת, מפורטות המלצות לפעולות מצד הדמויות החינוכיות לקידום המיומנויות הרגשיות-חברתיות בכל שכבת גיל.

תפקיד הדמות החינוכית בתהליך הלמידה הרגשית-חברתית (SEL)

במסמך זה מפורטות המלצות לפעולות לקידום המיומנויות השונות. עם זאת, חשוב לזכור שהמנגינה בה נאמרת ההתייחסות (הטון בו נאמרים הדברים) ושפת הגוף של הדמות החינוכית חשובות לא פחות מהתוכן של הפעולה. על כן, נעשה מאמץ לשקף את האווירה של ההתייחסות לילדים וילדות, תוך ציון הנחיות כגון: בטון לא שיפוטי, בשפת גוף נינוחה וכדו'. התייחסות זו הינה מהותית ויש לה משמעות רבה בתהליך הלמידה הרגשית-חברתית.

לא פחות חשוב בהקשר זה הוא ה'מודלינג' (ההדגמה האישית) של המיומנויות הרגשיות-חברתיות על ידי הדמויות החינוכיות. לדוגמה, על מנת לקדם את המיומנות של ניהול רגשות והתנהגות, חשוב שהדמות החינוכית תפגין בעצמה יכולת של ניהול רגשות והתייחסות מתונה לכלל הילדים והילדות, ההורים והצוות גם בעיתות כעס או תסכול. כך גם לגבי יתר המיומנויות בתהליך הלמידה הרגשית-חברתית.

פרספקטיבה מגדרית לגבי למידה רגשית-חברתית (יעל בויים-פיין ראש המרכז הישראלי לשוויון מגדרי בחינוך).

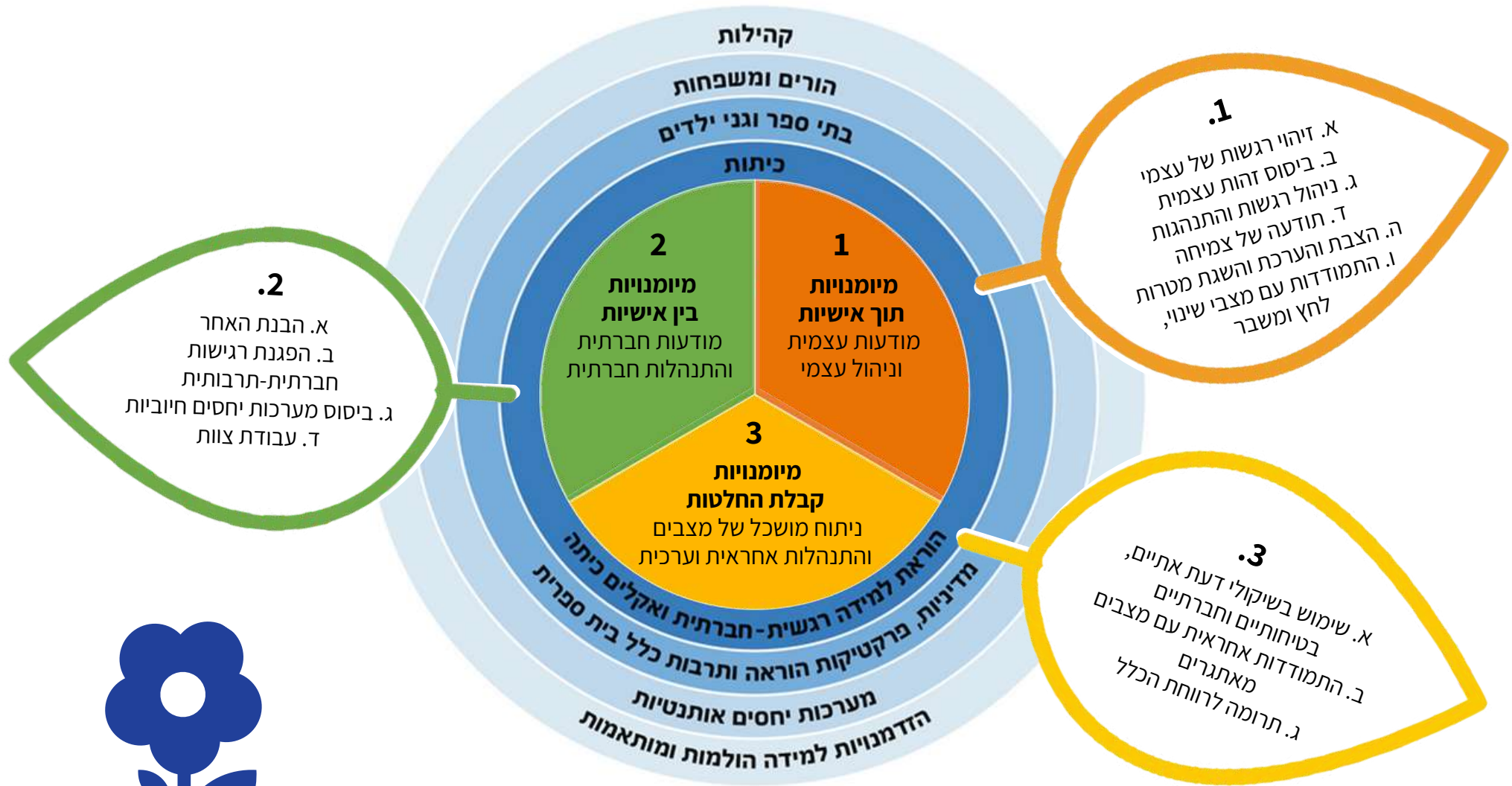
למרות השינוי הגדול שמתחולל בימינו בכל הקשור לציפיות מגדריות, תפיסות לגבי התפקידים המגדריים ממשיכות להשפיע מגיל צעיר על בנים ובנות. יתרה מזאת, בעוד שישנה הסכמה רחבה בדבר תפקידה של מערכת החינוך כמנוע למוביליות חברתית ולצמצום אי השוויון באופן כללי, בפועל מחקרים רבים מצביעים על כך שמערכת החינוך משקפת ומשמרת את אי השוויון המגדרי החברתי הכללי [1] [2] [3]. כך, תלמידות אמנם מגיעות להישגים גבוהים יותר בתחומים רבים, ולשיעור זכאות גבוה יותר לתעודת בגרות, אך הן משתתפות פחות בשיעורים [4] [5] ותחושת המסוגלות שלהן נמוכה יותר [6]. הטיות מגדריות משפיעות גם על התלמידים הבנים, אשר מגיעים להישגים נמוכים יותר בתחום הקריאה, יחסם אל הלימודים שלילי יותר, ופעמים רבות הם מתחרים ביניהם על מי מצליח יותר וגם על מי מפריע יותר [7].

כמו כן, תלמידים בנים נוטים לדכא ולהכחיש שיח שעשוי לזהות אותם כפגיעים, ולעיתים קרובות מתבטאים בדרכים אלטרנטיביות, הכוללות תגובות פיזיות ותוקפנות [7]. נוסף על כך, עולה כי אחוזי הנשירה של בנים ממסגרות חינוכיות הינם גבוהים יותר מאשר של בנות [8].

לכן, בביצוע הפעולות לקידום המיומנויות הרגשיות-חברתיות, חשוב לתת את הדעת להטיות מגדריות אפשריות. תוך כך, חשוב לייצר באופן מודע אפשרויות, הן לתלמידים והן לתלמידות, לאתגר את החסמים המגדריים המעצבים את התפיסות העצמיות, ואת תהליך הצבת המטרות וההתפתחות שלהם. כך למשל, מומלץ לזמן הזדמנויות לבנים לפתח שפה רגשית עשירה, לשיים רגשות מגוונים ולבקש עזרה. את הבנות, מומלץ לעודד להציב לעצמן יעדים שאפתניים, להעז לאתגר את עצמן, להיכשל ולהמשיך לנסות, ולוודא כי הן מצליחות לפתח ביטחון עצמי ביכולות שלהן.

- [1] גור-זיו, ח. (2013). פדגוגיה ביקורתית פמיניסטית וחינוך לתרבות של שלום. תל אביב: מכון מופת.
- [2] קוש זוהר, ט. (2017). עדיין זורקת כמו ילדה. בתוך: ט. קוש זוהר, ו - ד. חרובי (עורכות), פורצות גדרות: חינוך ומגדר בשדות שיח מגוונים. תל אביב: גמא והקיבוץ המאוחד.
- [3] איילון, ח. בלס, נ. פניגר, י. ושבית, י. (2019). אי שוויון בחינוך: ממחקר למדיניות. ירושלים: מרכז טאוב לחקר המדיניות החברתית בישראל.
- [4] פולק, א., סיגל, ע. ו - לפסטיין, א. (עורכים). (2015). פדגוגיה בישראל: פעילות ושיח בכיתות הלימוד. באר שבע: המעבדה לחקר הפדגוגיה, המחלקה לחינוך, אוניברסיטת בן גוריון.
- [5] אורנר, א. (2020). רבגוניות התלמידים/ות, הוראה דיפרנציאלית והזדמנויות ללמידה: שפה והשתתפות בכיתת יסוד בישראל. עבודה לשם קבלת התואר; מוסמך למדעי הרוח בתוכנית לחינוך רב לשוני. אוניברסיטת תל-אביב.
- [6] OECD, (2015), The ABC of Gender Equality in Education: Aptitude Behaviour, [6] Confidence, PISA. OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264229945-en>
- [7] שוורץ, י. (2013). נערים, מגדר וחינוך - ממשבר לפתרון: המעבר הנדרש מחינוך משמר מגדר לחינוך מגיב למגדר (GRP-Gender Responsive Pedagogy), היחידה לשוויון בין המינים, משרד החינוך.
- [8] הלמ"ס-הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. (2019). חינוך והשכלה בישראל.

המסגרת המושגית של למידה רגשית חברתית בתל אביב-יפו (התקפה לכל שכבות הגיל מגיל לידה עד 18)

ראו הסבר על כל מיומנות באמצעות ה-QR בעמוד השער

.1
מיומנויות תוך אישיות -
מודעות עצמית וניהול עצמי

*ההיגדים הבאים מנוסחים פעם בלשון זכר ופעם בלשון נקבה כדי לשמור על שפה מאוזנת מגדרית, תוך כך חשוב להדגיש שכל היעדים ההתפתחותיים וכל ההמלצות לקידום המיומנויות הרגשיות-חברתיות תקפים הן לבנים והן לבנות

יעדים התפתחותיים של זיהוי רגשות ותחושות של עצמי בגיל לידה עד 3 שנים

פעוטות	1.א. זיהוי רגשות ותחושות של עצמי	תינוקות
<ul style="list-style-type: none"> • מזהה חלק מהרגשות הבסיסיים העצמיים (עצב/שמחה/פחד/ כעס). • מפגינה יכולת לשיים חלק מהתחושות הגופניות הבסיסיות (רעב, צמא או עייפות). 		<ul style="list-style-type: none"> • יוצר קשר רגשי (קשר עין/חיוך) עם אדם קרוב בזמן חוויה רגשית • מאותת באופן גופני צרכים שונים כגון צורך בשינה, במזון או משחק (לדוגמה: שפשוף עיניים/אוזן, בכי, הפניית מבט וכדו')

המלצות לפעולות מצד הדמויות החינוכיות לקידום זיהוי רגשות ותחושות של עצמי בגיל לידה עד 3 שנים

- לשקף את רגשות התינוק/הפעוט מתוך נקודת מבט אמפתית ולא שיפוטית (לדוגמה: אני יודעת, אתה מתגעגע לאמא/ אתה עצוב כי רצית את הבובה הזאת שרני לקח וכדו').

- בשלב הראשוני (ינקות) לשיים רגשות בתמונות וביצירות ספרותיות ובשלב הבא (פעוטות) לעודד שיחה על רגשות באמצעות שאילת שאלות לגבי רגשות הדמויות בסיפור ועידוד התינוקת/הפעוטה להתאים בין תמונה לרגש במשחק מתאים, ולומר מה דמות בסיפור מרגישה

-כאשר יש אותות מצוקה, רעב ועייפות מצד התינוק/פעוט, מומלץ לתמלל תחושות ורגשות אלה (לדוגמה: אני רואה שאתה רעב עכשיו, אני כבר מחמם לך את הבקבוק וכדו').

* חשוב לקיים שיח ישיר עם התינוקת/פעוטה ולהגיב במתינות, תוך השהייה והמתנה על מנת לאפשר לה לעבד את המצב הרגשי (להכיל את המצוקה ולא למהר להגיב).

-להתייחס באופן אישי וספציפי לצורכי רגשות התינוק/פעוט, ולהעניק לו טיפול מותאם על פי צורך אישי (לדוגמה, להחליף חיתול כאשר רטוב/מלוכלך ולא בזמן שנקבע לכך וכדו'), וכן להסביר לגבי הפעולות שיבוצעו לגביו. כגון: אני עכשיו מתכוננת להחליף לך חיתול המגבון יהיה קצת קר ואני אשתדל לסיים מהר וכדו'.

*ההיגדים הבאים מנוסחים פעם בלשון זכר ופעם בלשון נקבה כדי לשמור על שפה מאוזנת מגדרית, תוך כך חשוב להדגיש שכל היעדים ההתפתחותיים וכל ההמלצות לקידום המיומנויות הרגשיות-חברתיות תקפים הן לבנים והן לבנות

1.ב.
ביסוס זהות עצמית
(כולל מאפיינים אישיים,
תחומי עניין, חוזקות
וחולשות)

המלצות לפעולות מצד הדמויות החינוכיות לקידום המודעות למאפיינים אישיים ותחומי עניין בגיל לידה עד 3 שנים

- לשיים את איברי הגוף של התינוקת/פעוטה תוך כדי הלבשה וביצוע פעולות יומיומיות (השכבה, החלפת חיתולים, האכלה וכדו')

- לתאר ולהמשיג פעולות מוטוריות שהתינוק/פעוט מבצע (כגון: אתה זוחל עכשיו קדימה, פונה לאחור, יורד בזהירות במדרגה וכדו')

- לייצג את התרבויות (שפות ומנהגים) והמאפיינים המשפחתיים של התינוקות/פעוטות בסביבה החינוכית (בבובות במגוון צבעי עור, ספרים עם תמונות על מגוון משפחות, שירים בשפות שונות, חגיגת חגים של ילדי הגן וכדו')

- להפנות את תשומת הלב של התינוקת/פעוטה לתמונות בספרים לגבי מאפיינים דומים או משותפים (לדוגמה: התרנגולת היא האמא של האפרוח, איך קוראים לאמא שלך? וכדו')

- להציג שאלות לגבי תחומי עניין או העדפות (לדוגמה: מה את אוהבת לאכול בארוחת הבוקר? באיזה צבע את אוהבת לצייר? וכדו').

- לחשוף למגוון טעמים ופעילויות (באופן הדרגתי והמכבד את קצב התינוק/הפעוט)

- לשקף את בחירת התינוקת/הפעוטה (לדוגמה: הצגת שני סינרים לתינוק ושאלה: איזה תרצי? ולאחר שבחרה אחד מהם שיקוף הצבע שבחרה: "בחרת את הסינר בצבע הירוק").

- עד גיל שנה וחצי לערך לתת הזדמנויות לבחירה בין שתי אפשרויות (לדוגמה: איזה צבע חולצה תרצה ללבוש את האדומה או הכחולה?), בשלב השני ניתן לאפשר בחירה ממספר רב יותר של אפשרויות.

יעדים התפתחותיים של זיהוי מאפיינים אישיים ותחומי עניין בגיל לידה עד 3 שנים

תינוקות

- מגיבה באופן מותאם להנחיות באשר לגופה, כגון: נותנת יד כאשר מבקשים ממנה לתת יד בעת הלבשת מעיל, מושיטה רגל לגריבת גרביים וכדו'
- מביעה באמצעים לא מילוליים, העדפות בטעמים, צבעים, פעילות וכדו'

פעוטות

- מתאר באופן בסיסי מאפיינים אישיים ומשפחתיים (לדוגמה: אני גדול והתינוק קטן, זאת אמא שלי, אני גרה ביפו וכדו').
- בוחר טעמים, צבעים, פעילות וכדו'

*ההיגדים הבאים מנוסחים פעם בלשון זכר ופעם בלשון נקבה כדי לשמור על שפה מאוזנת מגדרית, תוך כך חשוב להדגיש שכל היעדים ההתפתחותיים וכל ההמלצות לקידום המיומנויות הרגשיות-חברתיות תקפים הן לבנים והן לבנות

יעדים התפתחותיים של זיהוי חוזקות וחולשות בגיל לידה עד 3 שנים

תינוקות

- מתנסה בפעילויות שונות

פעוטות

- מביע הנאה כאשר מצליח לבצע פעולות שונות
- מביע תסכול או מנסה שוב כאשר לא מצליח לבצע פעולה מסוימת

המלצות לפעולות מצד הדמויות החינוכיות לקידום המודעות לחוזקות וחולשות בגיל לידה עד 3 שנים

- לספק הזדמנויות לחקירה פעילה של הסביבה, באופן בטוח עם תמיכה של הדמויות הטיפוליות, תוך, עידוד לבצע פעולות בדרך אישית וייחודית (כגון: מתן כלים וחומרים שונים הזדמנויות לשימוש בהם באופן חופשי).

- להעניק תמיכה במשימות מאתגרות ללא הפרעה שלהן בתהליך הגילוי. לדוגמה, כאשר התינוק זוחל לקראת חפץ מומלץ לא לקרב את החפץ אליו אלא לאפשר את ההגעה אליו או את התסכול באי הצלחה, ולשקף זאת כחלק מהלמידה (אני רואה שאתה ממש מתאמץ להגיע וכדו').

- להימנע מאמירות מקובעות, כגון: אתה תמיד עצבני, אתה תהיה טייס, היא מקשיבה לכולם היא תהיה פסיכולוגית וכו'.

*ההיגדים הבאים מנוסחים פעם בלשון זכר ופעם בלשון נקבה כדי לשמור על שפה מאוזנת מגדרית, תוך כך חשוב להדגיש שכל היעדים ההתפתחותיים וכל ההמלצות לקידום המיומנויות הרגשיות-חברתיות תקפים הן לבנים והן לבנות

יעדים התפתחותיים של וויסות עצמי בגיל לידה עד 3 שנים

תיוקת	פעוטות
<ul style="list-style-type: none"> מביע רגשות שונים 	<ul style="list-style-type: none"> מביעה רגשות שונים
<ul style="list-style-type: none"> מצליח להירגע באמצעות דמות טיפולית 	<ul style="list-style-type: none"> מצליחה להירגע באמצעות דמות טיפולית
<ul style="list-style-type: none"> מביע רצונות באופנים שונים (לעתים גם בהימנעות או בתוקפנות מותאמת גיל) 	<ul style="list-style-type: none"> חוזרת מידי פעם על כללי התנהגות שהוגדרו בסביבתה (לדוגמה: צריך לחכות בתור וכדו')

המלצות לפעולות מצד הדמויות החינוכיות לקידום וויסות עצמי בגיל לידה עד 3 שנים

- לאפשר תגובות מגוונות לגירויים שונים באופן לא שיפוטי או מאשים, תוך הבנה שכל ילד מגיב רגשית באופן שונה לגירויים שונים. לדוגמה: פעוט יכול להביע מבוכה או לחץ בבכי, התכנסות או לעיתים גם על ידי צחוק. כך גם אכזבה יכולה להיות מובעת בזעם או בהתכנסות וחשוב לאפשר זאת (תוך שמירה על מוגנות).
- להתייחס לאותות מצוקה של הילדה בטון רגוע ובשפת גוף נינוחה וחמה, תוך סיפוק ביטחון רגשי ונחמה מצד הדמות הטיפולית (לדוגמה: הצעה לחיבוק או לגשת למקום שקט יד ביד).
- לתאר את האירוע הסוער רגשית לאחר ההרגעות ממנו, תוך שיקוף תהליך ההרגעות. לדוגמה: "רצית את המשאית והיית עצוב כי דני תפס אותה ונסע בה, ואז בכית חזק ולאט לאט הפסקת לבכות, הדמעות התייבשו ועכשיו אתה רגוע".
- לחזק מילולית ניסיונות לשליטה עצמית ולהסביר באופן ספציפי על מה ניתן החיזוק. לדוגמה: יעל, ראיתי שחיכית בסבלנות לתור שלך, או: ראיתי שהשתדלת לחכות בתור, עוד מעט יגיע התור שלך להתנדנד, וכדו'.
- לשקף את ההתנהגות והצורך של התינוק/הפעוט ולהסביר מהי ההתנהגות המצופה, תוך הצעת אפשרות אלטרנטיבית למילוי הצורך (לדוגמה: אנחנו לא זורקים קוביות כי חשוב שאף אחד לא יפגע, אבל בוא תראה מה כן אפשר לזרוק).
- להדגים (מודלינג) התייחסות אמפתית, עניינית ולא שיפוטית או מאשימה להתנהגויות שונות של תינוקות/פעוטות ולהימנע מהתעקשות על בקשת סליחה מצדם במידה והפגינו תוקפנות. לדוגמה: התייחס בהבנה לתינוקת/פעוטה שנשכה - לומר למשל: זה כואב, אני מבינה, ולהדגים התנהגות מווסתת יותר לתינוקת/פעוטה שנשכה - לומר למשל: בואי ניקח ביחד בעדינות.

*ההיגדים הבאים מנוסחים פעם בלשון זכר ופעם בלשון נקבה כדי לשמור על שפה מאוזנת מגדרית, תוך כך חשוב להדגיש שכל היעדים ההתפתחותיים וכל ההמלצות לקידום המיומנויות הרגשיות-חברתיות תקפים הן לבנים והן לבנות

ג.1.

ניהול רגשות והתנהגות:

וויסות עצמי
(היכולת להביע ולנהל רגשות באופן מותאם ולהפגין איפוק ושליטה עצמית מאוזנת),
ביטחון עצמי ואחריות אישית

יעדים התפתחותיים של ביטחון עצמי בגיל לידה עד 3 שנים

פעוטות	תינוקות
<ul style="list-style-type: none"> מביע מה מוצא חן בעיניו ומה הוא רוצה. מוחה (בקול או במחוות גופניות) כאשר התנהגות כלפיו לא נעימה לו.	<ul style="list-style-type: none"> מביעה באופן לא מילולי מה מוצא חן בעיניה ומה היא רוצה. מוחה (בקול או במחוות גופניות) כאשר התנהגות כלפיה לא נעימה לה.

המלצות לפעולות מצד הדמויות החינוכיות לקידום ביטחון עצמי בגיל לידה עד 3 שנים

- להכין את תינוקות/פעוטות לפני שהדמות הטיפולית יוצאת מטווח הראייה שלהם ולהימנע מהיעלמות ללא פרידה מילולית.
- להציג שאלות לגבי העדפות של התינוקת/פעוטה, כגון: נעים לך לשחק עם המים החמימים? או: אפשר לחבק אותך?
- לשקף את ההעדפה או המחאה של התינוק/פעוט. לדוגמה: אני רואה שלא אהבת את זה שנכנסו למעגל שיצרת מהבובות, או: רואים על הפנים שלך שממש נהנית ממשחק במים וכדו'.

*ההיגדים הבאים מנוסחים פעם בלשון זכר ופעם בלשון נקבה כדי לשמור על שפה מאוזנת מגדרית, תוך כך חשוב להדגיש שכל היעדים ההתפתחותיים וכל ההמלצות לקידום המיומנויות הרגשיות-חברתיות תקפים הן לבנים והן לבנות

ג.1

ניהול רגשות והתנהגות:

וויסות עצמי
(היכולת להביע ולנהל רגשות באופן מותאם ולהפגין איפוק ושליטה עצמית מאוזנת),
ביטחון עצמי ואחריות אישית

יעדים התפתחותיים של אחריות אישית בגיל לידה עד 3 שנים

תינוקות

- מקשיב להסבר לגבי ההשפעה של התנהגותו על אחר
- מתנסה בפתרון בעיה חברתית (לדוגמה, מחקה פתרון שראה או מיישם הסבר אמפתי וכדו)

פעוטות

המלצות לפעולות מצד הדמויות החינוכיות לקידום אחריות אישית בגיל לידה עד 3 שנים

לתינוקות - לשקף את ההתנהגות, הבעיה והפתרון באופן חם וענייני. לדוגמה: לקחת את הכף מהיד של יעל ועכשיו היא בוכה, בוא נחזיר את הכף, והנה כף נוספת עבורך.
לפעוטות - לשקף את הבעיה והרגשות המתלווים והצגת שאלה לגבי מענה ופתרון. (לדוגמה: אורי רצה את הכף וגם ירדן רצתה, שניכם עצובים ובוכים, מה אפשר לעשות?).

לפעוטות - להסביר על כללי ההתנהגות באופן חם ותמציתי, תוך הקפדה על הסבר מה מותר לעשות וחיזוק מילולי של התנהגות מקובלת ונאותה (לדוגמה: לא לזרוק בבקשה את הכף, מישהו יכול לקבל מכה וזה כואב. בואי תראי מה כן אפשר לעשות עם הכף- הנחייה לשימוש נאות ומשותף בכף בארגז החול).

*חשוב לא לצפות מהפעוטות מתחת לגיל שנתיים לחלוק חפצים/צעצועים, אבל כן חשוב להדגים שיתוף.

לתינוקות ופעוטות-

- להפנות את תשומת הלב של התינוק/הפעוט לרגשות של אחרים ולהסביר על פגיעה מצדו בטון ענייני ולא מאשים. לדוגמה: הוא בוכה כי כואב לו שנשכת אותו וכדו'.

- להשתמש בהזדמנויות יומיומיות כמודלינג של פתרון בעיות בין הדמויות החינוכיות באופן אמפתי, תוך שיקוף הבעיה והפתרון. לדוגמה: רחל, רצית לשבת כאן ובדיוק גם אני רציתי לשבת על הספסל להתחמם בשמש, מה נעשה?

*ההיגדים הבאים מנוסחים פעם בלשון זכר ופעם בלשון נקבה כדי לשמור על שפה מאוזנת מגדרית, תוך כך חשוב להדגיש שכל היעדים ההתפתחותיים וכל ההמלצות לקידום המיומנויות הרגשיות-חברתיות תקפים הן לבנים והן לבנות

יעדים התפתחותיים של מסוגלות עצמית בגיל לידה עד 3 שנים

תינוקות

- מגלה הנאה כשמצליח לבצע פעילות מאתגרת (במחוות קול או גוף).

פעוטות

- מביע הנאה מהצלחה בביצוע פעילות מאתגרת (באופן מילולי או במחוות קול או גוף).

יעדים התפתחותיים של ניהול הלמידה בגיל לידה עד 3 שנים

תינוקות

- מצליחה באופן הדרגתי להתנסות שוב (לא להירתע) במשימות קוגניטיביות/מוטוריות מאתגרות.

פעוטות

- מצליחה באופן הדרגתי להתנסות שוב (לא להירתע) במשימות קוגניטיביות/מוטוריות מאתגרות.
- מציינת דברים שלמדה או יודעת לעשות (לדוגמה: קפצתי, פתחתי וכדו'). או מתארת את האתגר בתהליך הלמידה (לדוגמה: זה קשה, לאט לאט וכדו').

1.ד.
תודעה של צמיחה
(Growth Mindset)
מסוגלות עצמית וניהול
הלמידה

המלצות לפעולות מצד הדמויות החינוכיות לקידום ניהול הלמידה בגיל לידה עד 3 שנים

- לארגן את היום כך שיהיה מספיק זמן להשלמת משימות מאתגרות בנינוחות (כגון: גריבת גרביים וכדו'), מבלי להאיץ בתהליך, לבצע את הפעולה במקום הילד או לוותר עליה).

- לשקף את הדברים שהתינוקת/פעוטה מצליחה לעשות בהקשר של התנסות ותרגול (לדוגמה: ניסית כמה פעמים לפתוח את הקופסה ועכשיו הצלחת).

- לעודד את עצם ההתנסות, תוך מיקוד בתהליך ולא דווקא בתוצאה. (לדוגמה: איזה יופי שניסית שוב, אתה ממש הצלחת לעשות את זה יותר טוב, וכדו').

המלצות לפעולות מצד הדמויות החינוכיות לקידום מסוגלות עצמית בגיל לידה עד 3 שנים

- לאפשר את חווית התסכול, המתלווה לעיתים לניסיון לא מוצלח, ולהתבונן באופן סבלני בתהליך החקר והגילוי של התינוקות/פעוטות על מנת לאפשר גילוי עצמאי.

- לפעוטות - כתגובה לאיתות מצד הפעוט (מבט או אמירה מצידו) לעודד להתנסות שוב בפעילות (כגון: התאמת צורות, השחלה לפי סדר וכדו') - לדוגמה, הצלחת להשחיל, או: זה עדיין לא נכנס... בוא ננסה עוד פעם).

- לספק מזון שניתן לאכול באופן עצמאי ולעודד עצמאות בביצוע פעילויות יומיומיות באופן תומך ובטיחותי.

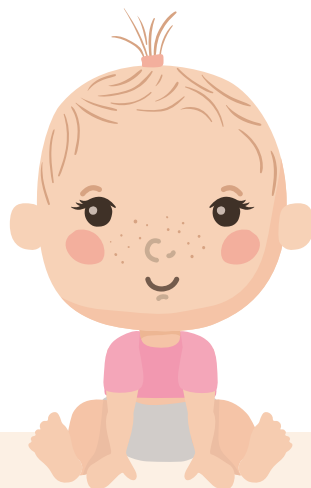
*ההיגדים הבאים מנוסחים פעם בלשון זכר ופעם בלשון נקבה כדי לשמור על שפה מאוזנת מגדרית, תוך כך חשוב להדגיש שכל היעדים ההתפתחותיים וכל ההמלצות לקידום המיומנויות הרגשיות-חברתיות תקפים הן לבנים והן לבנות

יעדים התפתחותיים של הצבת והערכת השגת מטרות בגיל לידה עד 3 שנים

פעוטות

- משתמשת בחפצים המספקים את מטרת המשחק (כולל איסוף חפצים המשמשים למטרה שונה מהמקורית)

תינוקות

- ממקד תשומת לב בפעילות שמעונין לבצע (לדוגמה: התבוננות/התקרבות למוקד הפעילות וריכוז בה).

המלצות לפעולות מצד הדמויות החינוכיות לקידום הצבת והערכת השגת מטרות בגיל לידה עד 3 שנים

- להתבונן באופן סבלני על תהליך הגילוי של התינוקות/פעוטות, ולאפשר חקר עצמאי של חפצים וחומרים שונים בדגש על פעילות פתוחה ולא דווקא יצירה מוגדרת או משחק מכוון.

- לאפשר שימוש בחפצים מגוונים מעולמות תוכן שונים לארגון עצמאי של משחק או פעילות.

- לפעול בגמישות בעידוד המעורבות של התינוקות/פעוטות, ובמידה ופעוט נמנע מחומר או פעילות, להציע את הפעילות דרך תחום העניין שלו. לדוגמה: לגבי פעוטה שנמנעת משימוש בצבעים לחים אבל אוהבת מכוניות, מומלץ לאפשר לה להסיע את המכוניות על משטח עם צבעים לחים וכדו'.

*ההיגדים הבאים מנוסחים פעם בלשון זכר ופעם בלשון נקבה כדי לשמור על שפה מאוזנת מגדרית, תוך כך חשוב להדגיש שכל היעדים ההתפתחותיים וכל ההמלצות לקידום המיומנויות הרגשיות-חברתיות תקפים הן לבנים והן לבנות

יעדים התפתחותיים שלגמישות והסתגלות לשינוי בגיל לידה עד 3 שנים

תינוקות

- מגלה עניין בגילוי דמויות, חפצים, טעמים, ריחות, צלילים ודברים השונים מהמוכר בביתה.

פעוטות

- מצליח לעיתים קרובות להתמודד עם שינויים (כגון: שינוי במיקום חפצים אהובים, שינוי בזמני האוכל וכדו')

המלצות לפעולות מצד הדמויות החינוכיות לקידום גמישות והסתגלות לשינוי בגיל לידה עד 3 שנים

- לחשוף בהדרגה דברים לא מוכרים ודמויות חדשות, תוך הכנה והסבר על האובייקט החדש.
- לתווך מצבי שינוי ולהציע עזרה ונחמה בזמן הקושי עם השינוי (לדוגמה: הכנה והסבר מילולי-גם לתינוקות על השינוי המתקרב בסדר היום: עכשיו מכינים את שולחן האוכל ותיכף נשב לאכול ואחר כך נצא לחצר וכדו').
- להבין את סיפור הרקע וההרגלים בבית ובמשפחה של הפעוט בטרם ניגשים לסייע לו בהתמודדות עם שינוי.
- להפגין סבלנות לקשיים בהתמודדות עם שינויים, תוך הבנה שאפילו שינוי קטן עשוי להיות מצב מאתגר לפעוטות, ולסייע בהסתגלות אליהם. לדוגמה, חזרה למקום הקודם שהפעוטה רגילה אליו ולוודא נינוחות וכדו'.

*ההיגדים הבאים מנוסחים פעם בלשון זכר ופעם בלשון נקבה כדי לשמור על שפה מאוזנת מגדרית, תוך כך חשוב להדגיש שכל היעדים ההתפתחותיים וכל ההמלצות לקידום המיומנויות הרגשיות-חברתיות תקפים הן לבנים והן לבנות

יעדים התפתחותיים של שימוש יעיל בעזרה חיצונית בגיל לידה עד 3 שנים

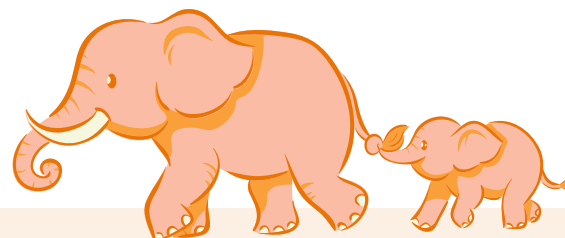
1.1
התמודדות עם מצבי שינוי, לחץ ומשבר
(גמישות והסתגלות לשינוי, שימוש יעיל בעזרה חיצונית וחוסן)

פעוטות

- פונה לדמות הטיפולית לעזרה בעת מצוקה באמצעות מבט, חיוך, השמעת קול, מילים או מחוות פנייה אחרות.

תינוקות

- יוצרת קשר לא מילולי ומפנה קשב לדמות טיפולית בעת צורך או מצוקה (רעב, עייפות וכדו').

המלצות לפעולות מצד הדמויות החינוכיות לקידום שימוש יעיל בעזרה חיצונית בגיל לידה עד 3 שנים

- להפגין פניות רגשית ופיזית ולהיענות למסרים מילוליים ולא מילוליים מצד התינוקת/הפעוטה (בכי, חיוך, מבט וכדו'), תוך יצירת קשר עין איתה.

*ההיגדים הבאים מנוסחים פעם בלשון זכר ופעם בלשון נקבה כדי לשמור על שפה מאוזנת מגדרית, תוך כך חשוב להדגיש שכל היעדים ההתפתחותיים וכל ההמלצות לקידום המיומנויות הרגשיות-חברתיות תקפים הן לבנים והן לבנות

1.1
התמודדות עם מצבי
שינוי, לחץ ומשבר
(גמישות והסתגלות
לשינוי, שימוש יעיל
בעזרה חיצונית וחוסן)

יעדים התפתחותיים של חוסן בגיל לידה עד 3 שנים

תינוקות ופעוטות

- מתאושש ממצב מצוקה באמצעות דמות טיפולית (לדוגמה, על ידי מגע חם או דיבור מנחם).

המלצות לפעולות מצד הדמויות החינוכיות לקידום חוסן בגיל לידה עד 3 שנים

- להפגין סבלנות כלפי התמודדות של תינוקות/פעוטות עם מצבי תסכול, ולאפשר את הזמן הדרוש להם זמן על מנת להתאושש ממצוקה (הקשבה שקטה ונינוחה ומבט חם ללא לחץ של זמן).

- לשקף את הקושי, לעודד ולהציע עזרה, תוך יצירת קשר עין, מגע ופניה מילולית חמה (לדוגמה: נפלת וזה בטח כואב לך, אני יכולה להציע לך חיבוק אוהב?).

- לאחר ההירגעות ממצוקה לשקף את הקושי ותהליך ההירגעות. לדוגמה: היה לך קשה להיפרד מאמא ובכית חזק חזק ואז התחבקנו ולאט לאט נרגעת.

.2
מיומנויות בין-אישיות -
מודעות חברתית והתנהלות חברתית

*ההיגדים הבאים מנוסחים פעם בלשון זכר ופעם בלשון נקבה כדי לשמור על שפה מאוזנת מגדרית, תוך כך חשוב להדגיש שכל היעדים ההתפתחותיים וכל ההמלצות לקידום המיומנויות הרגשיות-חברתיות תקפים הן לבנים והן לבנות

יעדים התפתחותיים של הבנת נקודת המבט של הזולת בגיל לידה עד 3 שנים

תינוקות

- שם לב לשינוי בהבעות הפנים של אחרים (מפסיק פעילות ומתבונן).

פעוטות

- מתארת לעיתים את הרגש או המצב של האחר (לדוגמה: הוא עצוב, היא רוצה את אמא שלה וכדו')

המלצות לפעולות מצד הדמויות החינוכיות לקידום הבנת נקודת המבט של הזולת בגיל לידה עד 3 שנים

- לתת קדימות לעולם הרגשי של הילדים על פני סדירויות או תכנית לימודים [להתייחס למצבים רגשיים של ילדים בקבוצה, תוך תמלול הרגש של הילדים גם באמצע פעילות והפניית שאלה כיצד ניתן לעזור].

- להסב את תשומת הלב של תינוקות/פעוטות להבעות פנים ורגשות של האחר ולעודד התייחסות לכך (לדוגמה: תראו, יונתן בוכה, הוא עצוב עכשיו כי החולצה שלו נקרעה, איך נוכל לעזור לו? או: רואים שאורי מחייכת, היא שמחה כי היום חוגגים לה יום הולדת, מי רוצה לרקוד איתה? וכדו').

*ההיגדים הבאים מנוסחים פעם בלשון זכר ופעם בלשון נקבה כדי לשמור על שפה מאוזנת מגדרית, תוך כך חשוב להדגיש שכל היעדים ההתפתחותיים וכל ההמלצות לקידום המיומנויות הרגשיות-חברתיות תקפים הן לבנים והן לבנות

יעדים התפתחותיים של ביטוי אמפתיה בגיל לידה עד 3 שנים

תינוקות

- מגיבה בהתאם למצב הרגשי של אנשים בסביבתה (מחיכת חזרה או מפסיקה משחק ומרימה מבט למשמע בכי של ילד אחר או ויכוח קולני בין דמויות בסביבתו)

פעוטות

- מחקה התנהגות אמפתית של דמויות טיפוליות ומצליח לעיתים להתנהג באופן אכפתי ומתחשב באחר (כגון: לחלק לכל הילדים מטעם- מבלי להדיר מישהו, להציע חיבוק/מוצץ או מחוות נוספות כלפי מישהו במצוקה ללטף בעדינות בעלי חיים וכדו').

המלצות לפעולות מצד הדמויות החינוכיות לקידום ביטוי אמפתיה בגיל לידה עד 3 שנים

- להדגים ניהול של מערכת יחסים מיטבית (אמפתית, תומכת והדדית) בין הדמויות הטיפוליות עצמן.
- להזמין את התינוקות/הפעוטות לתמיכה באחר (לדוגמה: מי יכול להביא טישיו לנגב לאראל את הדמעות? מי יכול להציע לדנה חיבוק אוהב שיעזור לה להתגבר על הגעגועים לאמא? וכדו').
- *חשוב להוקיר את המעשה החברי, ולאפשר את ההתפתחות הטבעית של אמפתיה מבלי להפגין ציפיות גבוהות לכך בגיל זה. לומר לדוגמה: זה מעשה מאד חברי/נדיב/משמח. תודה רבה. וכדו'.
- להסביר ולתת דוגמה איך ללטף באופן זהיר בעלי חיים ואיך לטפל בצרכיהם ואיך לטפל באופן רגיש בצמחים (בדיקה אם יש מספיק מים ומילוי לפי צורך וכדו').
- להנחות כיצד להתייחס לאחרים באופן הוגן, לדוגמה: להסביר כיצד לחלוק צעצועים ולחלק כיבוד לכל הילדים וכדו', תוך הבנה שפעוטות עדיין לא מסוגלים לחלוק באופן שוויוני לגמרי.
- להמשיג את הניסיונות ואי ההצלחה בחלוקה הוגנת כחלק מתהליך הלמידה ולהימנע מלכעוס או להכריח התייחסות הוגנת ושוויונית.
- להתייחס לרגשות שהילדים והצוות חוו במהלך היום- במפגש בוקר או צהרים (מי הרגיש מה ומדוע?)

*ההיגדים הבאים מנוסחים פעם בלשון זכר ופעם בלשון נקבה כדי לשמור על שפה מאוזנת מגדרית, תוך כך חשוב להדגיש שכל היעדים ההתפתחותיים וכל ההמלצות לקידום המיומנויות הרגשיות-חברתיות תקפים הן לבנים והן לבנות

יעדים התפתחותיים של רגישות תרבותית-חברתית גיל לידה עד 3 שנים

פעוטות

- מפגינה גישה חיובית כלפי ילדים ומבוגרים ממגוון תרבויות ומאפיינים אישיים ומשפחתיים (לדוגמה, מצטרפת למשחק, יוזמת קשר וכדו').

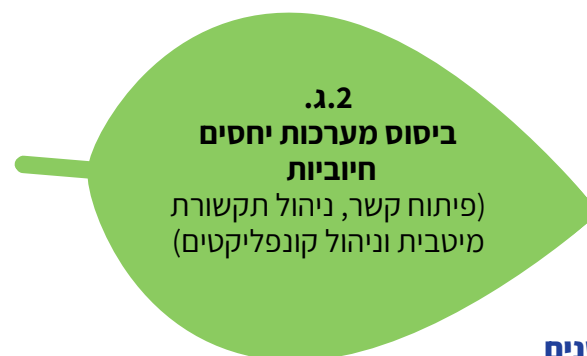
תינוקות

- מתבונן ומפנה תשומת לב לייצוגים תרבותיים שונים (כגון: שפה, מוסיקה או לבוש שונה מהמוכר במשפחתו)

המלצות לפעולות מצד הדמויות החינוכיות לקידום רגישות תרבותית-חברתית בגיל לידה עד 3 שנים

- להדגים מחוות של נימוס ושיתוף בין ועם כלל הילדים (על ידי דוגמה אישית ולא דווקא על ידי הנחיות מפורשות, כגון: תחלק לו, תלטף לו את היד וכדו').
- להפגין התייחסות טבעית וחיובית למגוון סוגים של משפחות ותרבויות של ילדים במסגרת החינוכית (לדוגמה, הכללת סיפורים ודיבור גם על משפחות חד מיניות וחד הוריות במידה ויש ילדים למשפחות מסוג זה בגן).
- ליצור סביבה חינוכית המייצגת את הרקע המשפחתי והתרבותי של כל הילדים במסגרת החינוכית (השפות וסוגי משפחות שלהם בברכה בשירים, משחקים וכדו').
- לכלול דמויות משחק (בובות, תמונות ואמצעי המחשה נוספים) וספרות ילדים מתרבויות ומאפיינים חיצוניים מגוונים.
- להזמין משפחות להיות שותפות בפעילויות וליצור אינטראקציות חברתיות, תוך ביטוי אותנטי של תרבותן.

*ההיגדים הבאים מנוסחים פעם בלשון זכר ופעם בלשון נקבה כדי לשמור על שפה מאוזנת מגדרית, תוך כך חשוב להדגיש שכל היעדים ההתפתחותיים וכל ההמלצות לקידום המיומנויות הרגשיות-חברתיות תקפים הן לבנים והן לבנות

יעדים התפתחותיים של פיתוח קשר וניהול תקשורת בגיל לידה עד 3 שנים

פעוטות

- מפגין אמון וביטחון כלפי דמויות טיפוליות מטפחות וחיוביות כלפיו (על ידי היענות או יוזמת קשר- יצירת קשר עין וחיוך כלפי הדמות הטיפולית, מחווה גופנית והבעת נינוחות בחברתה).
- מפתח מערכת יחסים חיובית עם ילדים וילדות שמתנהגים כלפיו באופן חיובי (מפגין חום וקירבה פיזית, משחק באופן מקביל, ממתין בתור וכדו').

תינוקות

- מפגינה אמון וביטחון כלפי דמויות טיפוליות מטפחות וחיוביות כלפיה (על ידי היענות או יוזמת קשר- יצירת קשר עין וחיוך כלפי הדמות הטיפולית, מחווה גופנית והבעת נינוחות בחברתה).
- מאותתת למבוגר האחראי לגבי צרכיה (מרימה ידיים כדי לבקש שירימו אותה, מסיטה מבט כאשר לא מעוניינת בקשר וכדו')

המלצות לפעולות מצד הדמויות החינוכיות לקידום פיתוח קשר וניהול תקשורת בגיל לידה עד 3 שנים

- ליזום קשר רצוף וחיובי עם התינוק/הפעוט (קשר עין, חיוך, הבעת שמחה במפגש איתו והזמנה מפורשת בשמו להצטרף בטון דיבור רך וחיובי).
- להסביר לתינוקת/פעוטה על הפעולות שנעשות עבורה. לדוגמה: אני עכשיו פותחת את הטיטול שלך ומנקה את הישבן שלך, כדי שיהיה לך נעים. או: אני רואה שאת רעבה, אני מכינה לך את הבקבוק וכבר נותנת לך אותו וכדו'.
- להפנות את תשומת לב התינוק/פעוט למחוות חיוביות של אחרים כלפיו. לדוגמה: תראה הוא מחייך אליך/ היא נותנת לך לשחק בזה וכדו'.
- לחזק באופן מילולי התנהגות פרו-חברתית (לדוגמה: אני רואה ששמת לב שדוד רצה את הקלף הזה ונתת לו. זה מאד נדיב מצידך וכדו')

*ההיגדים הבאים מנוסחים פעם בלשון זכר ופעם בלשון נקבה כדי לשמור על שפה מאוזנת מגדרית, תוך כך חשוב להדגיש שכל היעדים ההתפתחותיים וכל ההמלצות לקידום המיומנויות הרגשיות-חברתיות תקפים הן לבנים והן לבנות

יעדים התפתחותיים של ניהול קונפליקטים בגיל לידה עד 3 שנים

פעוטות

- מקשיבה לשיקוף הקונפליקט ומתנסה בפתרון מחלוקות בדרכים מקובלות חברתית (ויתור, חלוקה במשאבים, שיתוף, קיום תור וכדו').

תינוקות

- מתנסה במגוון דרכים לניהול קונפליקט (חלקן יעילות וחלקן פוגעניות)

המלצות לפעולות מצד הדמויות החינוכיות לקידום ניהול קונפליקטים בגיל לידה עד 3 שנים

- לשקף את הכוונות של שני הצדדים (לדוגמה: את רצית לשחק בזה וגם את רצית).

- לעודד חשיבה על פיתרון (לדוגמה: אז מה נעשה?)

- לשקף ולחזק בחירה בפתרון פרו-חברתי (כגון: בחרת לחכות בתור זה מאד חברי מצידך וכדו').

- לפעול לשייכות התינוק/פעוט ולהימנע מהדרתו מהקבוצה, גם במידה והפגין תוקפנות, תוך התייחסות מילולית ואמפתית לקושי הרגשי/התנהגותי/חברתי שהובע. לדוגמה: גלות אמפתיה לילד שהוכה באופן ענייני ונינוח (ניחום, חיבוק ושיקוף העלבון והכאב) ולהתייחס בחום ובענייניות לילד שהיכה, למשל: אני שומרת שלא תרביץ לאף אחד ושגם אף אחד לא ירביץ לך.

*ההיגדים הבאים מנוסחים פעם בלשון זכר ופעם בלשון נקבה כדי לשמור על שפה מאוזנת מגדרית, תוך כך חשוב להדגיש שכל היעדים ההתפתחותיים וכל ההמלצות לקידום המיומנויות הרגשיות-חברתיות תקפים הן לבנים והן לבנות

יעדים התפתחותיים של עבודת צוות בגיל לידה עד 3 שנים

פעוטות

- יוזמת תקשורת משחקית עם ילדה אחרת או נענית ליוזמה כזאת (כגון: הבאת מכונית למשחק משותף וכדו')
- משתפת פעולה בפעילות/משחק זוגי (קופסה/פאזל) בתיווך של דמות חינוכית

תינוקות

- משחק משחק יחידני תוך התייחסות התחלתית למשחק מקביל של ילדים אחרים (הפניית/הסטת מבט, חיוך, וכדו')

המלצות לפעולות מצד הדמויות החינוכיות לקידום עבודת צוות בגיל לידה עד 3 שנים

- להנחות את התינוקות/פעוטות להתנה בתור ולאפשר לכל ילד להתבטא בפעילות.

- לחזק באופן מילולי ניסיונות של שיתוף פעולה (לדוגמה: אני רואה שאת מחכה בסבלנות לתור שלך עד שדפנה תסיים להזיז את הדמויות על לוח המשחק, וכדו').

*חשוב לחזק גם את ההשתדלות כאשר הילד מתקשה (השתדלת מאד לחכות בסבלנות וכדו').

.3
מיומנויות קבלת החלטות -
ניתוח מושכל של מצבים והתנהלות אחראית וערכית

*ההיגדים הבאים מנוסחים פעם בלשון זכר ופעם בלשון נקבה כדי לשמור על שפה מאוזנת מגדרית, תוך כך חשוב להדגיש שכל היעדים ההתפתחותיים וכל ההמלצות לקידום המיומנויות הרגשיות-חברתיות תקפים הן לבנים והן לבנות

יעדים התפתחותיים של שימוש בשיקולי דעת בגיל לידה עד גיל 3 שנים

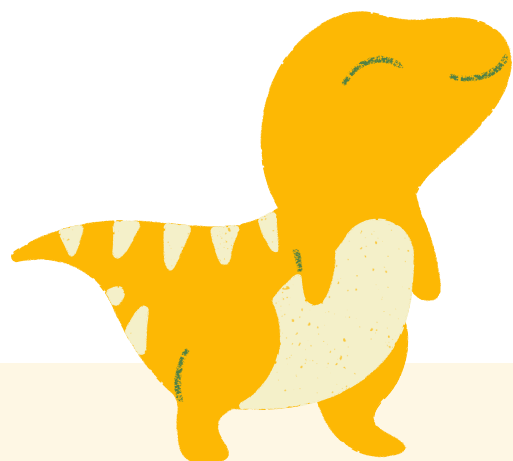
3.א.
שימוש בשיקולי דעת
אתיים, בטיחותיים
וחברתיים

תינוקות ופעוטות

- בוחרת בין שתי אפשרויות (כגון: בננה ותפוח לבחירה וכדו')
- מחקה את התייחסות הדמויות הטיפוליות כלפי הסביבה (אנשים, בעלי חיים והסביבה הפיזית).

המלצות לפעולות מצד הדמויות החינוכיות לקידום שימוש בשיקולי דעת בגיל לידה עד גיל 3 שנים

- לאפשר בחירה בין שתי אפשרויות ולהמתין בסבלנות לבחירת התינוקות/פעוטות.
- לעצב את הסביבה החינוכית באופן בטוח שיאפשר חקירה מגוונת שלה על ידי התינוקות/פעוטות.
- לאפשר חקירה טבעית של גורמים בסביבה (כולל בעלי חיים וצמחים) תוך שמירה על מוגנותם.
- להדגים התנהגות מכבדת לכל ילד וילדה: לדבר אליהם באופן ישיר ומכבד, להסביר על פרטיות החפצים האישיים ופרטיות הגוף, להחליף בגדים תוך שמירה על צנעת הפרט ולבקש רשות לפתוח את התיק האישי או המגירה האישית כדי להוציא משהו חשוב (גם מתינוקות וגם אם הם עדיין לא עונים).
- להדגים התנהגות מכבדת כלפי בעלי חיים והסביבה (לדוגמה: טיפול מסור בבעלי חיים ומיחזור ושימוש מבוקר בחומרים שונים).

*ההיגדים הבאים מנוסחים פעם בלשון זכר ופעם בלשון נקבה כדי לשמור על שפה מאוזנת מגדרית, תוך כך חשוב להדגיש שכל היעדים ההתפתחותיים וכל ההמלצות לקידום המיומנויות הרגשיות-חברתיות תקפים הן לבנים והן לבנות

יעדים התפתחותיים של התמודדות עם מצבים מאתגרים בגיל לידה עד גיל 3 שנים

תינוקות

- מתבוננת על התמודדות של אחרים בסביבתה עם מצבים מאתגרים ומתנסה בהתמודדות עצמית עם מצבים אלה (לדוגמה, להגיע בכוחות עצמה לצעצוע וכדו').
- מפגינה יכולת להתמיד מספר דקות במשימה קוגניטיבית או חברתית מאתגרת שמעניינת אותה (כגון: התאמת חלקים או מציאת חלק חסר וכדו').

3.ב. התמודדות אחראית עם מצבים מאתגרים (חברתיים ואקדמיים)

פעוטות

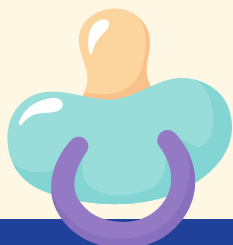
- מצליח לעיתים להתמודד עם מצבים חברתיים ולימודיים מאתגרים (לדוגמה: נענע לבקשה להמתין, כאשר רוצה לשחק בצעצוע שילד אחר משחק בו או כאשר רוצה לצאת לחצר בזמן שהארוחה עדיין לא הסתיימה וכדו').
- מפגין יכולת להתמיד מספר דקות במשימה קוגניטיבית או חברתית מאתגרת שמעניינת אותו (כגון: התאמת חלקים או מציאת חלק חסר וכדו').

המלצות לפעולות מצד הדמויות החינוכיות לקידום התמודדות עם מצבים מאתגרים בגיל לידה עד גיל 3 שנים

- לאפשר חקירה עצמית של הסביבה על ידי התינוקות/פעוטות תוך התבוננות סבלנית על התנסותם ושמירה על בטיחותם.

- לשקף את הקושי או המצב המאתגר ולחזק ניסיונות של איפוק, כגון: אני רואה שאתה כבר רוצה לשחק בחצר עם החברים, אבל אתה מתאפק עוד קצת עד שאתה מסיים ללעוס את הכריך).

- להציע משימות קוגניטיביות ברמת אתגר עולה בהדרגה.

*ההיגדים הבאים מנוסחים פעם בלשון זכר ופעם בלשון נקבה כדי לשמור על שפה מאוזנת מגדרית, תוך כך חשוב להדגיש שכל היעדים ההתפתחותיים וכל ההמלצות לקידום המיומנויות הרגשיות-חברתיות תקפים הן לבנים והן לבנות

ג.3
תרומה לרווחת הכלל
(לאווירה חיובית ורווחה של כלל הילדים והצוות ואחרים בקהילה)

יעדים התפתחותיים של תרומה לרווחת הכלל בגיל לידה עד גיל 3 שנים

פעוטות

- משתתף בפעילויות לרווחת הכלל באופן מותאם לשלב ההתפתחותי (סידור וניקיון, חלוקה ואיסוף של חומרים וחפצים וכדו').

תינוקות

- מגיבה להזמנה לקחת חלק בפעילויות בסיסיות לרווחת הכלל (מתבוננת על פעולת הנחת חיתול מלוכלך בפח או סידור הבקבוקים במקומם וכדו') או נענית להצטרף לפעולה זו).

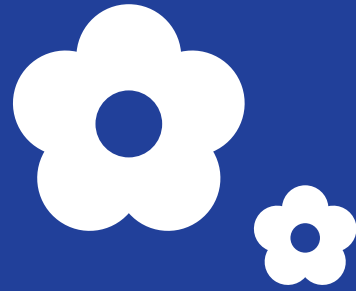
המלצות לפעולות מצד הדמויות החינוכיות לקידום תרומה לרווחת הכלל בגיל לידה עד גיל 3 שנים

- להסביר לתינוקות ופעוטות על פעולות סדר וניקיון שמבצעים עבורם.

- להזמין תינוקות/פעוטות להשתתף באופן קבוע בסידור וניקיון ובעריכה ואיסוף של כלי האוכל והמשחקים, באופן סבלני ונעים, המאפשר את השתתפותם בהתאמה לשלב ההתפתחותי שלהם (כולל הזמנת תינוקות להניח את החיתול לכלי הייעודי, נעליים ובקבוקים במקומם וכדו').

- ליצור טקסים המזכירים את פעילות האיסוף והניקיון בעזרת שירים או דיקלומים שמלווים את הפעילות.

www.asel.co.il

SEL.IL בפייסבוק

SEL.IL ערוץ היוטיוב

אוניברסיטת
רייכמן
SEL.IL